

Wersja zanonimizowana

Tłumaczenie

C-276/22-1

Sprawa C-276/22

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

22 kwietnia 2022 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Corte suprema di cassazione (Włochy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

11 kwietnia 2022 r.

Strona wnosząca skargę kasacyjną:

Edil Work 2 S.r.l.

S.T.S.r.l.

Druga strona postępowania:

STE S.a.r.l.

[...]

CORTE SUPREMA DI CASSAZIONE (sąd kasacyjny)

DRUGA IZBA CYWILNA

[...] *[Skład orzekający]*

wydał następujące

POSTANOWIENIE INCYDENTALNE

w przedmiocie skargi kasacyjnej [...] wniesionej przez:

EDIL WORK 2 SRL [...] i S.T. SRL [...];

- strona wnosząca skargę kasacyjną -

przeciwko

STE SARL [...];

- druga strona postępowania -

przeciwko

CM;

- inny uczestnik postępowania -

od wyroku nr 8288/2018 CORTE D'APPELLO di ROMA (sądu apelacyjnego w Rzymie, Włochy), [...];

[...] [Zwroty proceduralne]

Istotne okoliczności faktyczne i przedmiot postępowania głównego

- 1 W 2004 r. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (s.r.l.) Agricola Torcrescenza, której aktywa i działalność obejmowały jedynie znajdujący się w Rzymie kompleks nieruchomości pod nazwą Castello di Tor Crescenza, zmieniła nazwę na STA s.r.l. i przeniósła swoją siedzibę do Wielkiego Księstwa Luksemburga, gdzie zmieniła nazwę na STE s.a.r.l.
- 2 W 2010 r. w Luksemburgu odbyło się nadzwyczajne zgromadzenie spółki, na którym S.B. została powołana na stanowisko jedyne go członka zarządu (*gérant*). Przy tej okazji S.B. udzieliła F.F., osobie niezwiązanej ze spółką, pełnomocnictwa ogólnego i upoważniła go do wykonywania „w Wielkim Księstwie Luksemburga i za granicą, w imieniu i na rachunek spółki, wszelkich niezbędnych czynności i transakcji, bez wyjątków i wyłączeń, w granicach przedmiotu działalności spółki”.
- 3 W 2012 r. pełnomocnik F.F. wniósł Castello di Tor Crescenza jako wkład niepieniężny do włoskiej spółki ST s.r.l., która zobowiązała się najpierw na mocy umowy przedwstępnej sprzedać ten kompleks nieruchomości M.M., a następnie wniosła go jako wkład niepieniężny do włoskiej spółki Edil Work 2 s.r.l.
- 4 W 2013 r. STE s.a.r.l. wytoczyła powództwo przed włoskim sądem w Rzymie przeciwko spółkom ST s.r.l. i Edil Work 2 s.r.l., wnosząc o stwierdzenie nieważności obu czynności wniesienia wkładu niepieniężnego z powodu bezskuteczności udzielenia pełnomocnictwa F.F. przez członka zarządu spółki będącej powódką. Tribunale di Roma (sąd w Rzymie), który nie zajął stanowiska w przedmiocie prawa właściwego, oddalił powództwo, uznając, że pełnomocnictwo F.F. zostało prawidłowo udzielone.

- 5 Corte d'appello di Roma (sąd apelacyjny w Rzymie), orzekający w drugiej instancji, uwzględnił powództwo. Corte d'appello di Roma (sąd apelacyjny w Rzymie) potwierdził przede wszystkim, że zastosowanie ma prawo włoskie, ponieważ zgodnie z art. 25 ustawy – prawo prywatne międzynarodowe (ustawa 218/1995) prawo włoskie stosuje się, jeśli „główny przedmiot działalności” spółki „znajduje się” we Włoszech, a w przypadku STE s.a.r.l. bezsporne jest, że jej główny przedmiot działalności znajduje się we Włoszech, gdyż kompleks Castello di Tor Crescenza stanowi „jedyny i całkowity majątek” spółki. Corte d'appello di Roma (sąd apelacyjny w Rzymie) orzekł zatem, że przyznanie osobie trzeciej w stosunku do spółki, takiej jak F.F., nieograniczonych uprawnień w zakresie zarządzania (pod względem terytorialnym oraz treści tych uprawnień) było sprzeczne z art. 2381 ust. 2 kodeksu cywilnego (który stanowi, że zarząd spółki może przekazać swoje uprawnienia jedynie członkom samego zarządu). Corte d'appello di Roma (sąd apelacyjny w Rzymie) uznał zatem, że przyznanie uprawnień F.F. przez członka zarządu spółki było nieważne, a w konsekwencji, że dwie czynności wniesienia wkładu niepieniężnego w postaci Castello di Tor Crescenza do dwóch pozwanych spółek były bezskuteczne.
- 6 Spółki Edil Work 2 s.r.l. i ST s.r.l. wniosły skargę kasacyjną do sądu odsyłającego, kwestionując przede wszystkim możliwość stosowania art. 25 ust. 1 zdanie drugie ustawy 218 z 1995 r. na tej podstawie, że sąd apelacyjny nie wziął pod uwagę, iż prawo europejskie wpłynęło w istotny sposób na znaczenie i zakres tego przepisu, które to prawo wymaga odstąpienia od stosowania owego przepisu, jeżeli jego wykładnia jest niezgodna z prawem europejskim.
- 7 Druga strona postępowania, STE s.a.r.l., sprzeciwiła się wniesieniu skargi kasacyjnej, podkreślając w szczególności, że ponieważ główny przedmiot działalności spółki znajduje się we Włoszech, skuteczność uprawnień przyznanych F.F. oraz ważność późniejszych aportów wniesionych do spółek wnoszących skargę kasacyjną powinny być rozpatrywane na podstawie prawa włoskiego, bez jakiegokolwiek ingerencji prawa wspólnotowego w wykładnię.

Właściwe przepisy prawa krajowego

- 8 Przepisem prawa krajowego, który ma znaczenie w niniejszej sprawie, jest przede wszystkim art. 25 ustawy 218/1995 (Gazzetta Ufficiale nr 128 z dnia 3 czerwca 1995 r.). Artykuł ten, zatytułowany „Spółki i inne podmioty”, stanowi, że:

„1. Spółki, stowarzyszenia, fundacje i wszelkie inne podmioty publiczne lub prywatne, nawet jeśli nie mają charakteru stowarzyszenia, podlegają prawu państwa, na którego terytorium miał miejsce proces ich utworzenia. Prawo włoskie ma jednak zastosowanie, jeśli siedziba zarządu znajduje się we Włoszech lub jeśli główny przedmiot działalności tych podmiotów znajduje się we Włoszech.

2. Prawo, któremu podlega dany podmiot, reguluje w szczególności: a) charakter prawny; b) nazwę lub firmę spółki; c) utworzenie, przekształcenie i rozwiązanie;

d) zdolność do czynności prawnych; e) utworzenie, uprawnienia i zasady działania organów; f) reprezentację podmiotu; g) zasady nabycia i utraty statusu wspólnika lub członka oraz prawa i obowiązki związane z tym statusem; h) odpowiedzialność za zobowiązania podmiotu; i) konsekwencje naruszenia prawa lub aktu założycielskiego.

3. Przeniesienie siedziby statutowej do innego państwa oraz połączenie podmiotów mających siedzibę w różnych państwach są skuteczne tylko wtedy, gdy zostały dokonane zgodnie z prawem tych państw”.

- 9 Innym przepisem krajowym istotnym w niniejszej sprawie jest art. 2507 kodeksu cywilnego, który zawarto na początku rozdziału dotyczącego „Spółek utworzonych za granicą”, zgodnie z którym „wykładnia i stosowanie przepisów zawartych w tym rozdziale odbywa się zgodnie z zasadami prawa Wspólnot Europejskich”.

Właściwe przepisy prawa Unii

- 10 W odniesieniu do prawa Unii istotne w niniejszej sprawie są przepisy dotyczące swobody przedsiębiorczości, w szczególności art. 49 i 54 TFUE.

- 11 Artykuł 49 TFUE stanowi:

„Ograniczenia swobody przedsiębiorczości obywateli jednego państwa członkowskiego na terytorium innego państwa członkowskiego są zakazane w ramach poniższych postanowień. Zakaz ten obejmuje również ograniczenia w tworzeniu agencji, oddziałów lub filii przez obywateli danego państwa członkowskiego, ustanowionych na terytorium innego państwa członkowskiego.

Z zastrzeżeniem postanowień rozdziału dotyczącego kapitału, swoboda przedsiębiorczości obejmuje podejmowanie i wykonywanie działalności prowadzonej na własny rachunek, jak również zakładanie i zarządzanie przedsiębiorstwami, a zwłaszcza spółkami w rozumieniu artykułu 54 akapit drugi, na warunkach określonych przez ustawodawstwo państwa przyjmującego dla własnych obywateli”.

- 12 Artykuł 54 TFUE stanowi:

„Na potrzeby stosowania postanowień niniejszego rozdziału spółki założone zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego i mające swoją statutową siedzibę, zarząd lub główne przedsiębiorstwo wewnątrz Unii są traktowane jak osoby fizyczne mające obywatelstwo państwa członkowskiego.

Przez spółki rozumie się spółki prawa cywilnego lub handlowego, a także spółdzielnie oraz inne osoby prawne prawa publicznego lub prywatnego, z wyjątkiem tych, których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysków”.

Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej istotne w niniejszej sprawie

- 13 Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące swobody przedsiębiorczości spółek jest obszerne.
- 14 W zakresie, w jakim jest to istotne dla niniejszego odesłania, należy wskazać w szczególności następujące orzeczenia:
- wyrok z dnia 27 września 1988 r., Daily Mail and General Trust (81/87, EU:C:1988:456);
 - wyrok z dnia 9 marca 1999 r., Centros (C-212/97, EU:C:1999:126);
 - wyrok z dnia 5 listopada 2002 r., Überseering (C-208/00, EU:C:2002:632);
 - wyrok z dnia 30 września 2003 r., Inspire Art (C-167/01, EU:C:2003:512);
 - wyrok z dnia 13 grudnia 2005 r., SEVIC Systems (C-411/03, EU:C:2005:762);
 - wyrok z dnia 12 września 2006 r., Cadbury Schweppes (C-196/04, EU:C:2006:544);
 - wyrok z dnia 16 grudnia 2008 r., Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723);
 - wyrok z dnia 29 listopada 2011 r., National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785);
 - wyrok z dnia 12 lipca 2012 r., VALE (C-378/10, EU:C:2012:440);
 - wyrok z dnia 25 października 2017 r., Polbud (C-106/16, EU:C:2017:804).
- 15 Spośród wymienionych orzeczeń szczególne znaczenie dla niniejszej sprawy ma wyrok Polbud. W sprawie wniesionej do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oddalono wniosek o wykreślenie z rejestru handlowego polskiej spółki, która postanowiła przenieść do Luksemburga jedynie statutową siedzibę w celu poddania tej spółki prawu luksemburskiemu bez utraty przez nią osobowości prawnej, z powodu niezłożenia dokumentów dotyczących likwidacji. Polski Sąd Najwyższy, do którego spółka Polbud wniosła skargę kasacyjną po dwukrotnym oddaleniu wniosku o wykreślenie z rejestru, skierował do Trybunału Sprawiedliwości przede wszystkim pytanie o możliwość zastosowania swobody przedsiębiorczości do przeniesienia statutowej siedziby spółki utworzonej na podstawie prawa jednego państwa członkowskiego na terytorium innego państwa członkowskiego w celu jej przekształcenia w spółkę podlegającą prawu tego drugiego państwa członkowskiego, któremu to przeniesieniu nie towarzyszy przeniesienie rzeczywistej siedziby tej spółki.
- 16 Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że zakresem swobody przedsiębiorczości objęta jest sytuacja, w której spółka utworzona zgodnie z ustawodawstwem jednego

państwa członkowskiego pragnie przekształcić się w spółkę prawa innego państwa członkowskiego, czyniąc zadość kryterium przyjętemu przez to drugie państwo dla celów powiązania spółki z jego krajowym porządkiem prawnym, chociażby owa spółka wykonywała zasadniczą część, a nawet całość swej działalności gospodarczej w pierwszym z tych państw członkowskich (zob. pkt 34, 38 i 44 wyroku Polbud).

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 17 W niniejszej sprawie mamy do czynienia ze spółką kapitałową (spółką z ograniczoną odpowiedzialnością), która, pierwotnie utworzona zgodnie z prawem włoskim, została wykreślona z rejestru handlowego, a po przekształceniu w spółkę luksemburską przeniósła swoją siedzibę do Luksemburga, zachowując jednak miejsce prowadzenia działalności we Włoszech.
- 18 Kontekst faktyczny i prawny jest inny niż ten, w którym zapadł wyrok Polbud. W niniejszej sprawie, podobnie jak w sprawie Polbud, mamy do czynienia ze spółką, która postanawia przenieść swoją siedzibę do Luksemburga, zachowując miejsce prowadzenia działalności w państwie członkowskim pochodzenia.
- 19 [...] [*Kwestia uznana za nieistotną dla sprawy przez sąd odsyłający*]
- 20 Prawo włoskie zezwala na przekształcenie spółek włoskich w spółki zagraniczne: art. 25 ust. 3 ustawy – prawo prywatne międzynarodowe (pkt 8 powyżej) stanowi bowiem, że „przeniesienie siedziby statutowej do innego państwa oraz połączenie podmiotów mających siedzibę w różnych państwach są skuteczne tylko wtedy, gdy zostały dokonane zgodnie z prawem tych państw”. Przepis ten uznaje zatem przeniesienie siedziby statutowej, pod warunkiem że przeniesienie to jest ważne nie tylko w porządku prawnym państwa, na terytorium którego przeniesiono siedzibę, ale we wszystkich porządkach prawnych, których to dotyczy. Zgodnie z orzecznictwem włoskim przeniesienie nie pociąga za sobą ustania osobowości prawnej spółki w następstwie wykreślenia spółki z włoskiego rejestru przedsiębiorstw [...] [*orzecznictwo krajowe*].
- 21 W niniejszej sprawie rozpatrywana jest kwestia prawa właściwego dla spółki, która przeniósła swoją siedzibę statutową do państwa członkowskiego Unii, ale zachowała miejsce prowadzenia działalności w państwie członkowskim pochodzenia.
- 22 W szczególności przedmiotem sporu jest to, czy przyznanie przez członka zarządu spółki uprawnień w zakresie zarządzania tą spółką osobie trzeciej należy oceniać na podstawie prawa państwa siedziby, w którym spółka ma swoją obecną siedzibę statutową, czy też na podstawie prawa państwa pochodzenia, w którym pozostało miejsce prowadzenia działalności spółki.
- 23 [...] [*Odesłanie do pkt 5 i 8*]

- 24 W art. 25 ust. 1 zdanie pierwsze wskazano jako łącznik dla ustalenia prawa właściwego dla spółki miejsce, w którym miał miejsce proces jej utworzenia, wybierając tym samym tzw. kryterium miejsca utworzenia. W ust. 2 określono następnie, jakie kwestie są objęte zakresem zastosowania tego przepisu, za pomocą wykazu (pkt 8 powyżej), który nie jest uznawany za wyczerpujący, lecz jedynie przykładowy, co powoduje, że wszystkie kwestie związane z utworzeniem, cechami charakterystycznymi, strukturą organizacyjną oraz wewnętrznym i zewnętrznym działaniem spółki podlegają prawu miejsca utworzenia.
- 25 Artykuł 25 ust. 1 zdanie drugie zawiera natomiast korektę kryterium miejsca utworzenia i rozszerza zastosowanie prawa włoskiego na spółkę, która, mimo iż została utworzona na terytorium innego państwa, ma we Włoszech „siedzibę zarządu” lub „główny przedmiot” swojej działalności.
- 26 Kryterium korygujące, jakim jest główny przedmiot działalności spółki, zostało uznane za mające zastosowanie w niniejszej sprawie przez sąd apelacyjny, który ocenił w ten sposób przyznanie F.F. uprawnień przez członka zarządu spółki zgodnie z włoskim prawem spółek i jego zastosowaniem w orzecznictwie.
- 27 Należy uściślić, że przyznanie uprawnień F.F. miało miejsce na nadzwyczajnym zgromadzeniu spółki STE s.a.r.l., które odbyło się w Luksemburgu; na podstawie tych uprawnień F.F. wniósł kompleks nieruchomości, stanowiący miejsce prowadzenia działalności spółki, jako aport, który tym razem został dokonany we Włoszech (wniesienie aportu miało miejsce na zgromadzeniu włoskiej spółki S.T. s.r.l.).
- 28 Zgodność ww. art. 25 ust. 1 zdanie drugie ze swobodą przedsiębiorczości spółek została zakwestionowana przez spółki wnoszące skargę kasacyjną w postępowaniu wszczętym przed Corte di cassazione (sądem kasacyjnym).
- 29 Zdaniem Corte di cassazione (sądu kasacyjnego) przy rozpatrywaniu tej kwestii należy poczynić następujące uwagi.
- 30 Zgodnie z wykładnią swobody przedsiębiorczości spółek dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. wyroki przytoczone w pkt 14 powyżej) swoboda ta obejmuje prawo spółki utworzonej zgodnie z ustawodawstwem jednego z państw członkowskich do przekształcenia się w spółkę podlegającą prawu innego państwa członkowskiego, o ile spełnione są warunki przewidziane w ustawodawstwie tego innego państwa członkowskiego, a w szczególności spełnione są warunki ustanowione przez to ostatnie państwo w celu ustalenia powiązania spółki lub przedsiębiorstwa z jego krajowym porządkiem prawnym.
- 31 W związku z brakiem harmonizacji prawa Unii zdefiniowanie kryterium powiązania, które określa prawo krajowe mające zastosowanie do spółki lub przedsiębiorstwa należy, zgodnie z art. 54 TFUE, do kompetencji każdego państwa członkowskiego. Artykuł 54 TFUE określa jako równoważne kryteria

powiązania siedzibę, zarząd i główne miejsce prowadzenia działalności spółki lub przedsiębiorstwa [zob. motyw 3 dyrektywy (UE) 2019/2121 z dnia 27 listopada 2019 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132 w odniesieniu do transgranicznego przekształcania, łączenia i podziału spółek (Dz.U. L 321 z dnia 12 grudnia 2019 r.)].

- 32 Wynika z tego, że – jak zostało to wyjaśnione w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości (zob. wyrok Polbud, pkt 44) – okoliczność, że przenoszona jest jedynie siedziba statutowa, a nie zarząd lub główne miejsce prowadzenia działalności, sama w sobie nie wyklucza możliwości stosowania swobody przedsiębiorczości na podstawie art. 49 TFUE.
- 33 Chodzi zatem o ustalenie, czy swoboda przedsiębiorczości powoduje, że spółka, która zachowała miejsce prowadzenia swojej działalności w państwie pochodzenia, podlega prawu państwa, na terytorium którego przenosi siedzibę, nie tylko w odniesieniu do jej utworzenia, lecz również w odniesieniu do zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego zarządzania nią, ponieważ w niniejszej sprawie chodzi o przyznanie uprawnień w zakresie zarządzania osobie trzeciej w stosunku do spółki, które to przyznanie uprawnień wpłynęło w decydujący sposób na działalność spółki.
- 34 W tym względzie należy zauważyć, że art. 49 akapit drugi TFUE dotyczy swobody przedsiębiorczości związanej z zakładaniem spółek i zarządzaniem nimi oraz że w motywie 2 wspomnianej wyżej dyrektywy (UE) 2019/2121 z dnia 27 listopada 2019 r. wskazano, iż swoboda przedsiębiorczości oznacza, że nie tylko zakładanie spółek, lecz także zarządzanie nimi musi podlegać warunkom określonym w ustawodawstwie państwa członkowskiego, w którym znajduje się siedziba spółki; art. 1 dyrektywy 2019/2121 dotyczy przekształcenia w „spółki kapitałowe podlegające prawu innego państwa członkowskiego” (należy zauważyć, że dyrektywa ta nie została jeszcze przetransponowana przez ustawodawcę włoskiego, a projekt ustawy przekazującej uprawnienia rządowi będzie rozpatrywany przez parlament).
- 35 W odniesieniu do prawa włoskiego należy ponadto mieć na uwadze, że w 2003 r., wraz z nowelizacją prawa spółek wprowadzoną decreto legislativo (dekretem ustawodawczym) 6/2003 dodano na początku rozdziału dotyczącego spółek utworzonych za granicą (pkt 9 powyżej) art. 2507 kodeksu cywilnego, zgodnie z którym nie tylko wykładnia, ale i stosowanie przepisów zawartych w tym rozdziale odbywa się na podstawie zasad prawa wspólnotowego. [...] *[Odniesienia do orzecznictwa dotyczącego rozpatrywanej kwestii]*
- 36 Podsumowując, w prawie europejskim istnieją wskazówki skłaniające do uznania, że prawo państwa, na terytorium którego przeniesiono siedzibę, mające zastosowanie do spółki, która przeniosła swoją siedzibę do tego państwa, obejmuje przepisy dotyczące działania tej spółki i zarządzania nią. Jednakże okoliczność, że w niniejszej sprawie mamy do czynienia z czynnością zarządu spółką, która wpływa na jej działalność prowadzoną we Włoszech, to znaczy

w państwie pochodzenia, w stosunku do którego spółka zachowała swoją osobowość prawną, budzi zdaniem sądu odsyłającego wątpliwości co do tego, czy rozpatrywana czynność zarządu powinna być oceniana w świetle prawa i przyjętej w orzecznictwie wykładni prawa włoskiego, a nie prawa luksemburskiego.

- 37 Dlatego też, mimo że orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące swobody przedsiębiorczości spółek jest obecnie obszerne, sąd odsyłający uważa, że konieczne jest skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości kwestii dotyczącej wykładni prawa przedsiębiorczości spółek, która pojawiła się w niniejszym postępowaniu, biorąc również pod uwagę, że kwestia ta została podniesiona przed Corte di cassazione (sądem kasacyjnym), którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu poza wyjątkowymi przypadkami.

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości

- 38 Podsumowując, należy zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości na podstawie art. 267 TFUE z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie następującego pytania:

„Czy art. 49 i 54 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stoją na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie, w którym spółka (spółka z ograniczoną odpowiedzialnością) została pierwotnie utworzona, stosowało do niej przepisy prawa krajowego dotyczące działania spółki i zarządzania nią, w przypadku gdy spółka ta, po przeniesieniu siedziby i ponownym jej utworzeniu zgodnie z prawem państwa członkowskiego, na terytorium którego przeniesiono siedzibę, zachowuje miejsce prowadzenia swojej działalności w państwie członkowskim pochodzenia, a dana czynność zarządu wpływa w sposób decydujący na działalność spółki?”.

- 39 [...]

[...] *[Zwroty proceduralne]*

Rzym, [...] dnia 11 stycznia 2022 r.

[...]